

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY
RÉGÉSZETI MUNKARÉSZE

SÁGVÁR KÖZSÉG

településrendezési eszközei 6. számú módosítási igényéhez

Tartalom

1. Örökségvédelmi vizsgálat
    - 1.1. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének tárgya
    - 1.2. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének forrásai
    - 1.3. Jogszabályi háttér
      - 1.3.1. Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogszabályok jegyzéke
      - 1.3.2. A régészeti érintettségű területek Kötv. által meghatározott – e hatástanulmányban releváns – típusai
      - 1.3.3. A települési örökségvédelmi hatástanulmány
      - 1.3.4. Terepbejárás
    - 1.4. Régészeti örökség felmérése
      - 1.4.1. Ságvár, Belső erőd (20559) régészeti lelőhely
      - 1.4.2. Ságvár, Ady E. u. 40. (51158) régészeti lelőhely
      - 1.4.3. Térképészeti adatok és a történeti területhasználat
      - 1.4.4. A terepbejárás eredményei
  2. A rendezés során tervezett módosítás hatáselemzése
    - 2.1. A módosítási igény ismertetése
    - 2.2. A módosítás hatása a régészeti örökségre
  3. Régészeti értékvédelmi terv
    - 3.1. Elsődleges iránymutatás tekintettel a jogszabályokra
    - 3.2. Javaslat geofizikai kutatásra már a beruházás tervezési fázisában
    - 3.3. Információk a beruházás előtt/közben esedékes régészeti feladatellátáshoz
  4. Összefoglalás
- Melléklet: Nyilatkozat a kulturális örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére való jogosultságról

2024 SZEPTEMBER

készítette: dr. Szücsi Frigyes

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének előzményei és tárgya

Ságvár hatályos OTÉK alapú településrendezési terve 2010-2011-ben készült. 2010 tavaszán elkészült az új településfejlesztési koncepció, 2011 tavaszára az új településrendezési terv és HÉSZ. Az új településrendezési eszközök 1. számú módosítására 2016-ban, a 2. számúra 2017-ben, a 3. számúra 2021-ben, a 4. számúra 2022-23-ban, az 5. számúra 2023-ban került sor. 2024. szeptemberében a képviselő-testület kezdeményezte a településrendezési eszközök 6 sz. módosítását annak érdekében, hogy az Ady Endre – Jókai Mór – Petőfi Sándor utcák és belterület határ által határolt tömbben

- az építési övezeti határok és jelek oly módon kerüljenek módosításra, hogy az óvoda bővítéshez szükséges telekalakítás megvalósítható legyen,

- a hatályos tervben tervezett „távlatban régészeti bemutató terület”, a lakóterületen belül jelölt gyalogút, valamint a beültetési kötelezettség kerüljön törlésre és az óvoda kivételével az egész tömbre egységes beépítési paraméterek kerüljenek meghatározásra.

A tervezett módosítások miatt új beépítésre szánt terület nem kerül kijelölésre. Települési örökségvédelmi hatástanulmány (régészeti munkarész) készül, mivel a módosítással érintett területet nyilvántartott régészeti lelőhelyet érint.

1.2. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének forrásai

A régészeti munkarész a közhiteles lelőhelynyilvántartásra (<https://www.oeny.hu/oeny/ivo/>), a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti adatbázisára (<https://archeodatabase.hnm.hu/>), továbbá szakirodalmi és térképészeti adatokra támaszkodik. A terepbejárás nem vezetett eredményre, tekintettel arra, hogy részben beépített, részben gyepvel fedett belterületről van szó.

1.3. Jogszabályi háttér

A kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége. Tilos a kulturális örökség elemeinek veszélyeztetése, megrongálása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása (Kötv. 4. § (1)).

A régészeti lelőhelyek a 2001. évi LXIV. törvény (továbbiakban: Kötv.) 11. § (2) bekezdése alapján általános védelem alatt állnak. A kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket – így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését – e védelemmel összhangban kell elvégezni (Kötv. 3. §).

1.3.1. Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogszabályok jegyzéke

- 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökségvédelemről (Kötv.),
- 1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről,
- 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról (Kr.),
- 191/2001 (X. 18.) Korm. rendelet az örökségvédelmi bírságról,
- 439/2013 (XI. 20.) Korm. rendelet a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről.

1.3.2. A régészeti érintettségű területek Kötv. által meghatározott – e hatástanulmányban releváns – típusai

- Régészeti lelőhely

A régészeti lelőhely olyan földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak (Kötv. 7. § (35)). A régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak (Kötv. 9. §). A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni (Kötv. 10. § (1)). A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük (Kötv. 10. § (2)). Az előbbieket szellemében a földmunkával járó beruházásokkal a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket lehetőség szerint el kell kerülni (Kötv. 19. § (1)). Amennyiben erre nincs mód, a régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el (Kötv. 19. § (2)). A régészeti feltárások költségeit – a mentő feltárás kivételével – annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált (Kötv. 19. § (3)).

- Fokozottan védett, vagy kiemelten védett régészeti lelőhely

A kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű nyilvántartott lelőhelyeket kell jogszabályban védetté nyilvánítani (Kötv. 12. §). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni (Kötv. 13. § (3)). Kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír (Kötv. 13. § (4)). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti (Kötv. 13. § (1)). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyen minden 30 cm mélységet meghaladó földmunka, tereprendezés, depó, feltöltés, töltés létesítése esetén a hatóság örökségvédelmi engedélyre van szüksége (Kr. 53. § (1) a)). A hatóság az engedélyt megtagadja, ha a tervezett tevékenység következtében a lelőhely megsemmisülne vagy részleges állapotromlása következne be (Kr. 53. § (4)).

1.3.3. A települési örökségvédelmi hatástanulmány

Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési tervének kidolgozása során. Ha a településfejlesztési terv készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni (Kötv. 85/A. § (1)). Az örökségvédelmi hatástanulmányban megfogalmazott értékvédelmi terv szerint kell meghatározni az örökségvédelemmel érintett területekre vonatkozó településfejlesztési és településrendezési terveket (Kötv. 85/A. § (2)). Az örökségvédelmi hatástanulmányt a Kötv. 85/A. §-ában meghatározott esetekben a településfejlesztési terv vagy a településrendezési terv megalapozó vizsgálata keretében, települési örökségvédelmi hatástanulmányként (a továbbiakban: települési örökségvédelmi hatástanulmány) a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet (továbbiakban: Kr.) 14. melléklete szerinti tartalommal a Korm. rendelet (2) bekezdés a)–c) pontja alapján kell elkészíteni. Az települési örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze a 14. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a régészeti örökség tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összessége (Kr. 83. § (3)).

A települési örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséről a településfejlesztési terv vagy a településrendezési terv és a településképi rendelet készítettője köteles gondoskodni (Kr. 84. § (1)). Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosult az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze vonatkozásában a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő, valamint a helyi építési szabályzat kidolgozása során a gyűjtőterületén érintett régészeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum, amely az újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület terepbejárását térítésmentesen, 60 feltárássra alkalmas nap alatt végzi el (Kr. 84. § (2) a)–b) pontjai).

A Kr. 5. § (1) bekezdése szerint régészeti lelőhely központi, közhiteles nyilvántartásba vételét feltárássra jogosult intézmény vagy a hatóság, továbbá örökségvédelmi hatástanulmány készítése esetén örökségvédelmi szakértő kezdeményezheti a 2. mellékletben meghatározott adattartalmú lelőhely-bejelentő adatlap benyújtásával a nyilvántartást vezető hatóságnál.

1.3.4. Terepbejárás

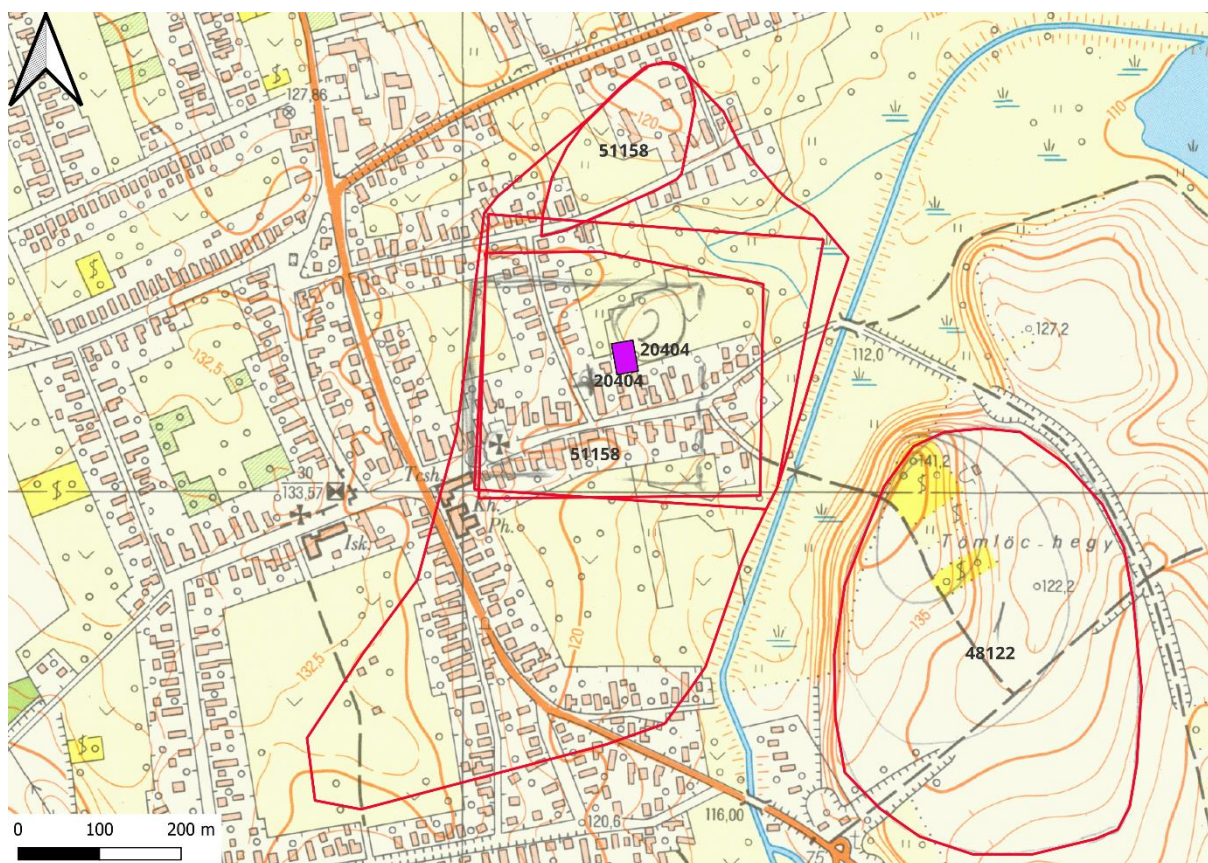
A terepbejárás a Kötv. 7. § 41. értelmező rendelkezése alapján olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely a régészeti örökség nem ismert elemének felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével vagy sem. A terepbejárás a Kötv. 7. § 30. értelmező rendelkezése alapján régészeti feltárásnak minősül. A Kötv. 20. § (4) bekezdés h) pontja alapján régészeti feltárássra jogosult a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő kizárólag az örökségvédelmi hatástanulmányok készítéséhez végzett terepbejárás és műszeres lelőhely- és leletfelderítés esetén.

1.4. Régészeti örökség felmérése

Ságvár község közigazgatási területén 15 nyilvántartott régészeti lelőhely található, közülük a Belső erőd névű 20404 azonosítójú kiemelten védett régészeti lelőhely terjed ki a módosítással érintett területre, valamint az Ady E. u. 40. néven, 51158 azonosítóval nyilvántartott lelőhely (1. ábra, 1. táblázat).

Lelőhely azonosító	Lelőhely neve	Lelőhely jellege	Lelőhely kora	A módosítással érintett területtel való viszonya
20404	Ságvár, Belső erőd	temető erőd örtorony telep ház	késő római római kor római kor őskor késő római	A 452 hrsz.-ú ingatlant teljes egészében magába foglalja
51158	Ságvár, Ady E. u. 40.	sír	késő római	A 452 hrsz.-ú ingatlant teljes egészében magába foglalja

1. táblázat: A közhiteles nyilvántartás szerint a módosítással érintett területeket érintő régészeti lelőhelyek adatai, és viszonyuk a módosítással érintett területekkel

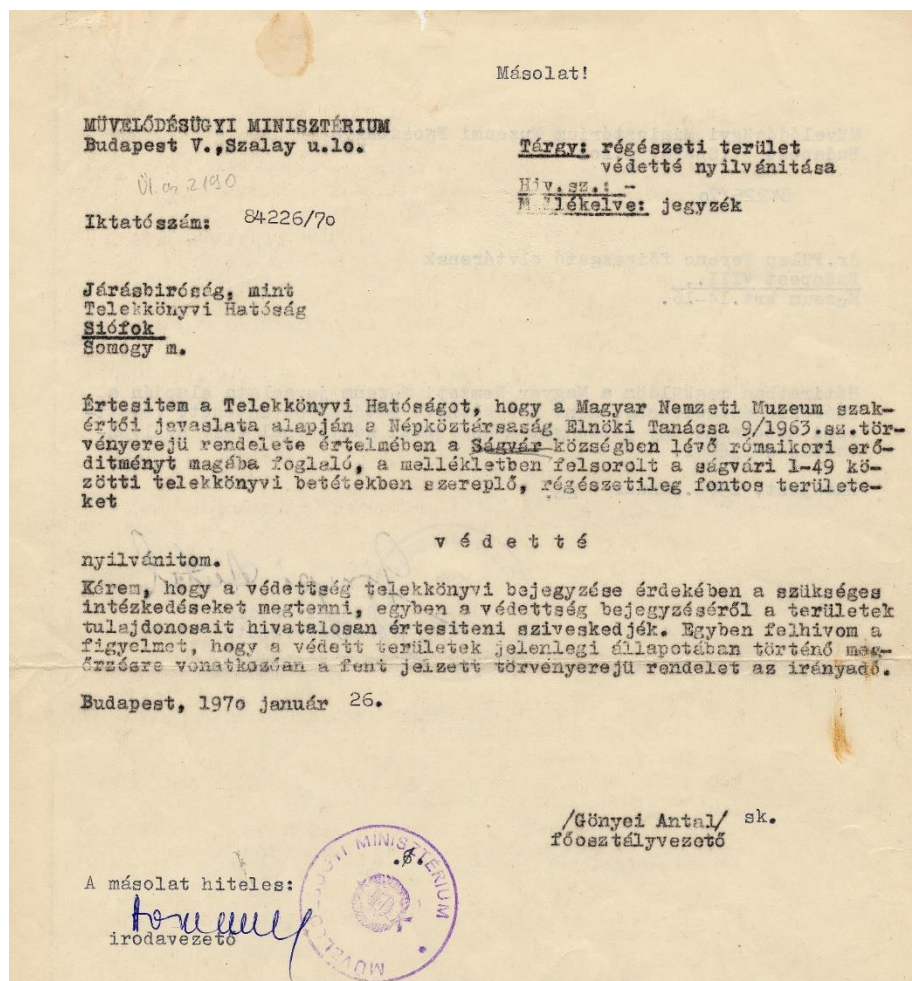

1. ábra: A módosítással érintett terület (lila téglalap) és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek a környezetében (piros poligonok)

1.4.1. Ságvár, Belső erőd (20559) régészeti lelőhely

A lelőhely védetté nyilvánítására a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1620–33/1951. számú döntésével került sor „Ságvár belterülete és Horhos határrész” meghatározással. A védetté

nyilvánítást a Művelődésügyi Minisztérium a 84226 iktatószámú 1970. január 26. napján kelt határozatában megismételte a „Ságvár községben lévő római kori erődítményt magába foglaló, a mellékletben felsorolt a ságvári 1–49 közötti telekkönyvi betétekben szereplő, régészetiileg fontos” területekre (2. ábra).

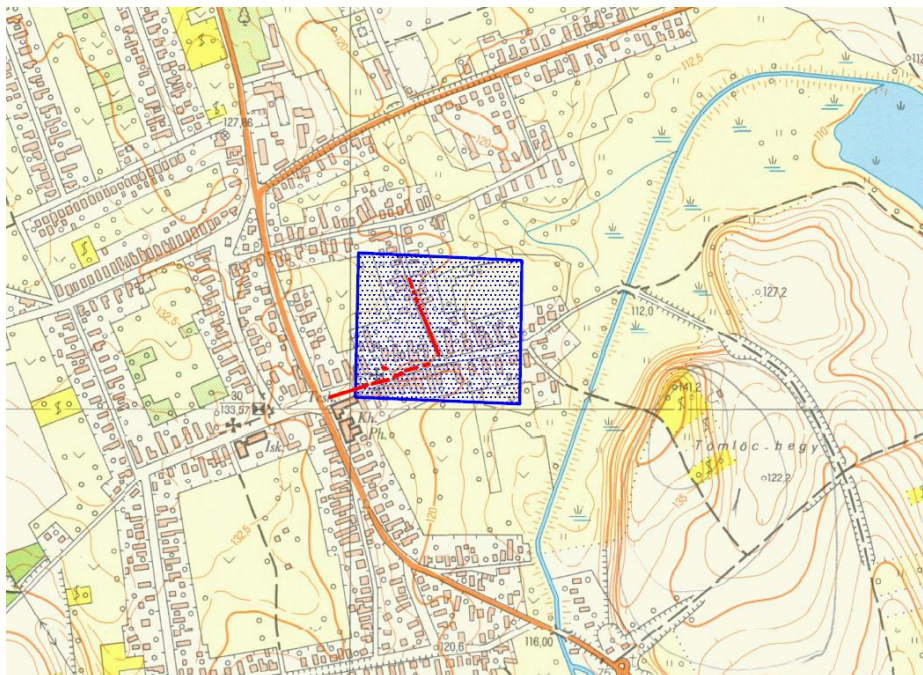
2. ábra: A Művelődésügyi Minisztérium a 84226 iktatószámú 1970. január 26. napján kelt határozata a ságvári római kori erőd védetté nyilvánításáról

A lelőhelyi lehatárolás a ságvári késő római (4. század) belső erőd területét fedi, de alatta korábbi településmaradványok is találhatóak. Az erőd K-i felében – a mai Petőfi Sándor utca északi házsorának kertjeiben – a 4. századi épületeket olyan 20-30 cm vastag rétegbe alapozták, amely egykoron a kora császárkori településhez tartozott. E kora császárkori település temetőjét az erődtől ÉNy-ra feltételezi a kutatás. Az ÉK-i részen egy nagyobb villagazdaság elpusztult épületeinek kitermelt alapfalai húzódtak.

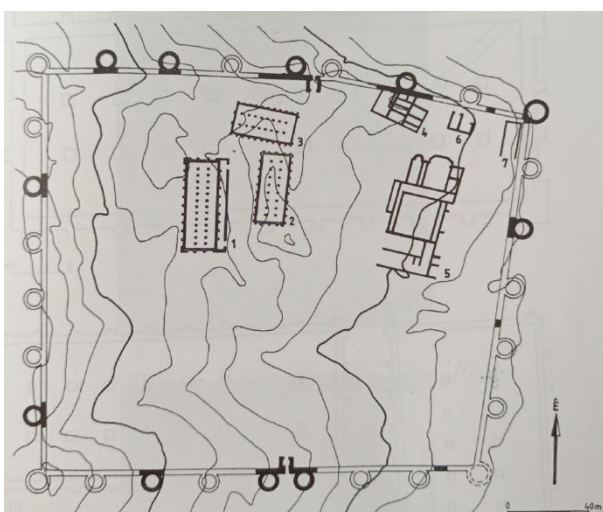
A ságvári belső erőd, mint római kori emlék felfedezése a 19. században kezdődött, elsőként Csicsvai Vasas András református lelkész hívta fel rá a figyelmet. A század második felében Rómer Flóris készített vázlatrajzot a feltételezett erődfalakról, majd a 20. század elején Kuzsinszky Bálint már pontosabb képet tudott az erődítményről rajzolni. Az erőd alaprajzát mindenesetre a Magyar Nemzeti Múzeum régészeként Paulovics István határozta meg. Tóth Endre 1971–1979 között végzett ásatásaival meghatározta a védművek alaprajzát és két építési periódusát. Az épületek meglévő vagy kiszedett falai 30–40 cm-es mélységben már

jelentkeztek, a települési szintek pedig ritkán értek 100 cm-nél mélyebbre. Az erőd déli részének kutatása a beépítettség miatt nem állt módjában.

Utoljára Miklósi Szőke Mihály a község szennyvízcsatornázási munkálatai során végzett megelőző feltárásokat az erőd Ny-i felében (3. ábra). Megtalálta az erőd Ny-i erődfalát, attól Ny-ra, mintegy 34 m-es távolságban az erődöt körülvevő nagyméretű árkot (*fossát*), valamint az erődfal és a *fossa* között egy kisebb árkot, amely ugyancsak párhuzamos az erődfallal. Utóbbiról azt feltételezte, hogy az erőd korábbi építési periódusának árka. Az erőd területén belül több 2-3. századi szemetesgödört is talált, megerősítve ezzel Tóth Endre megfigyeléseit, miszerint a Kr. u. 4. századi erőd alatt egy 2–3. századi település nyomait az erőd építéskor elplanírozták.

3. ábra: Miklósi Szőke Mihály 2010-es megelőző feltárásán humuszolt terület (piros vonallal), valamint a belső erőd területe a 2010-ben nyilvántartott állapot szerint (kék színnel)

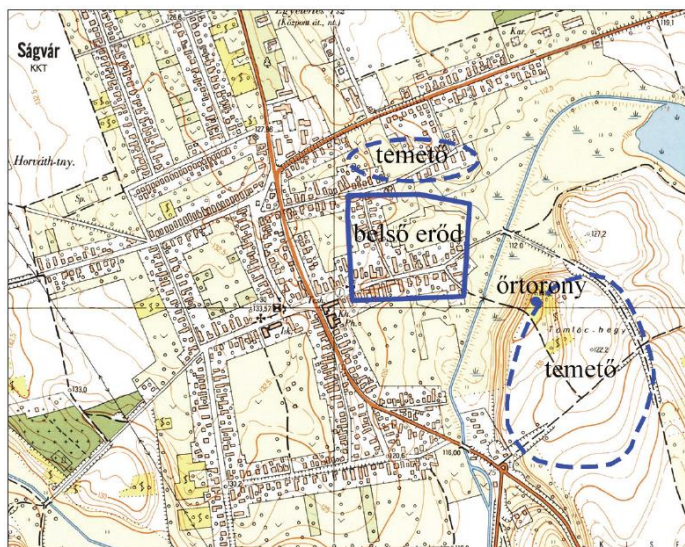
4. ábra: A ságvári késő római belső erőd 2. periódusának alaprajza (Tóth 2009, 1. tábla)

Az erődítmény a mintegy 7,3 ha alapterületével a Dunántúl késő római erődjei között a legkisebbnek számít (4. ábra). A Jaba-patak víznyős síkja által határolt területen, a környék egyik mélyen fekvő pontján terül el (a patak K-i oldalán emelkedő Tömlöc-hegyről az erőd teljes belterülete látható lehetett).

A szarmata-kvád háborúban, 374-ben az erődöt elfoglalták és felgyújtották. Tóth Endre régész szerint ezt követően építhettek a Tömlöc-hegy tetején egy vastag falú

őrtornyot, ahonnan az erődöt is szemmel lehetett tartani.

1.4.2. Ságvár, Ady E. u. 40. (51158) régészeti lelőhely

5. ábra: Ságvár római kori lelőhelyei Tóth Endre és Horváth Friderika 2019-ben megjelent cikke alapján (Tóth–Horváth 2019, 2. kép)

A Ságvár, Ady E. u. 40. néven, 51158 azonosítóval nyilvántartott régészeti lelőhely a ságvári római kori településtől É-ra, ÉNy-ra elhelyezkedő temetőt fedte eredetileg. Az első poligonja – részben a kutatás jelenlegi állásának megfelelően (ld. 5. ábra) – így is került be a közhiteles lelőhelynyilvántartásba 2009-ben, mintegy 2,27 ha kiterjedéssel. 2012-ben aztán – álláspontunk szerint teljesen indokolatlanul – többszörösére, mintegy 32,89 ha(!) méretűre terjesztették ki a lelőhely méretét D-i irányba. Jelenleg is ez az állapot szerepel a közhiteles nyilvántartásban, ami nem

feleltethető meg az adattári adatokból és szakirodalomból rendelkezésre álló információknak. Erre tekintettel az örökségvédelmi kockázatelemzésben a Ságvár, Ady E. u. 40. (51158) lelőhelyet nem vesszük figyelembe (a módosítással érintett terület vonatkozásában egyébként is a Ságvár, Belső erőd lelőhely kiemelten védett státusza a meghatározó az örökségvédelmi kockázatelemzés szempontjából).

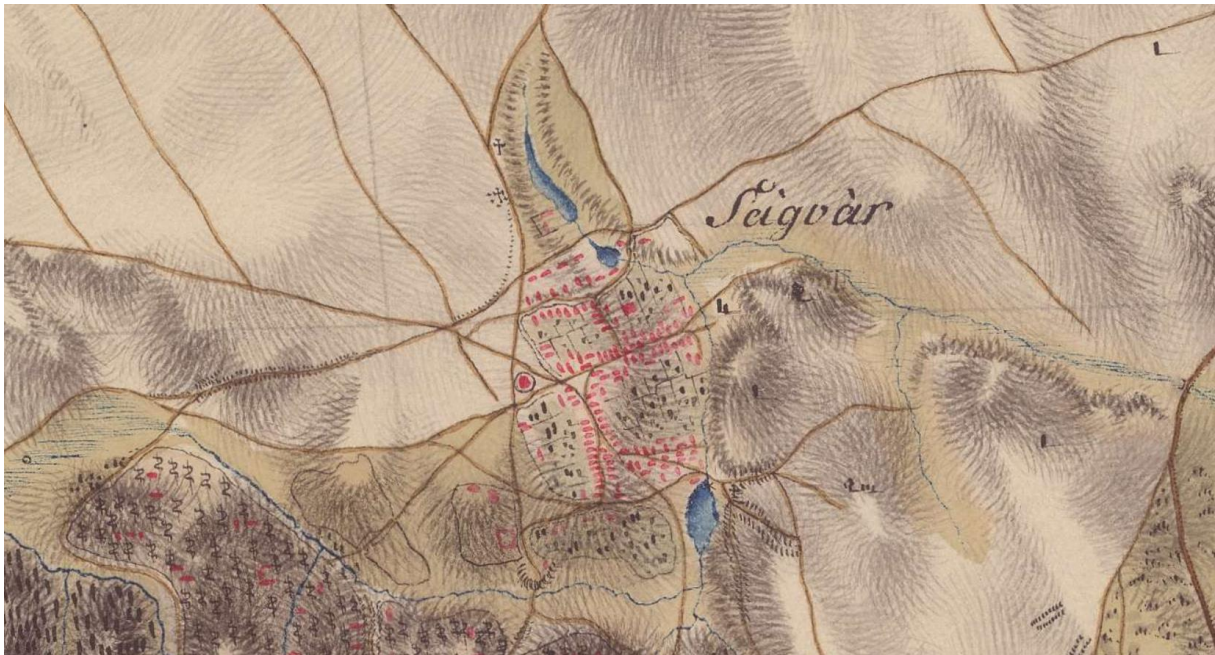
1.4.3. Térképészeti adatok és a történeti területhasználat

Az erőd romjainak középkori vagy kora újkori említését nem ismerjük. Ságvár falu neve azonban bizonyítja, hogy a 11–12. században az erőd egy része még felismerhető állapotban volt. Az erőd középkori használatára nincs bizonyíték, kivétel a lakóépület küszöbén előkerült II. Lajos (1516–1526) obulus, a feltáró Tóth Endre ezt azonban nem fogadja el a középkori használat bizonyítékának. Ságvár az egyetlen olyan dunántúli helynév, amely kialakulását a római erődítménynek köszönheti.

A 19. század elején az erőd mellett épült fel a református templom, részben az erőd nyugati falának egyik tornyára. Ebből Tóth Endre régész arra következtet, hogy a falunak ez a része csak a kora újkorban települt be, vagyis a középkori magyar falu az erődtől néhány száz méterre Ny-ra, a középkori országút mentén alakulhatott ki.

Mindenesetre az első katonai felmérés térképszelvényén (1782–1785) már látható, hogy a Jaba-patak kanyarulatától Ny-ra lokalizálható erőd területe a 18. századi falu északi részeként részben beépített (6. ábra).

6. ábra: Ságvár az első katonai felmérés (1782–85) térképszelvényén

1.4.4. A terepbejárás eredményei

A terepbejárás nem vezetett eredményre, tekintettel arra, hogy részben beépített, részben gyepel fedett belterületről van szó.

Felhasznált irodalom

Miklósity Szőke Mihály: Ságvár, Belső erőd. *Régészeti Kutatások Magyarországon 2010* (2012) 338–339.

Tóth Endre: *Studia Valeriana. Az alsóhetényi és ságvári késő római erődök kutatásának eredményei*. Dombóvár 2009.

Tóth Endre – Horváth Friderika: Kutatások Ságvár késő római erődjében. Az 1971–1979. évi feltárások régészeti anyagának feldolgozása. *Magyar Régészet Online* 2019 tavasz (2019) 1–8.

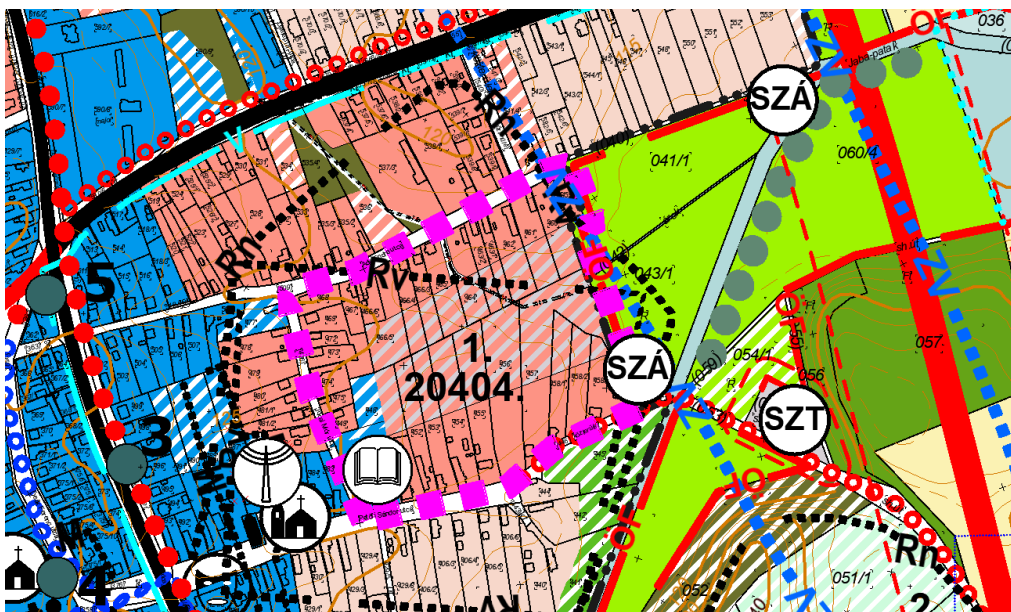
2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT MÓDOSÍTÁS HATÁSELEMZÉSE

2.1. A módosítási igény ismertetése

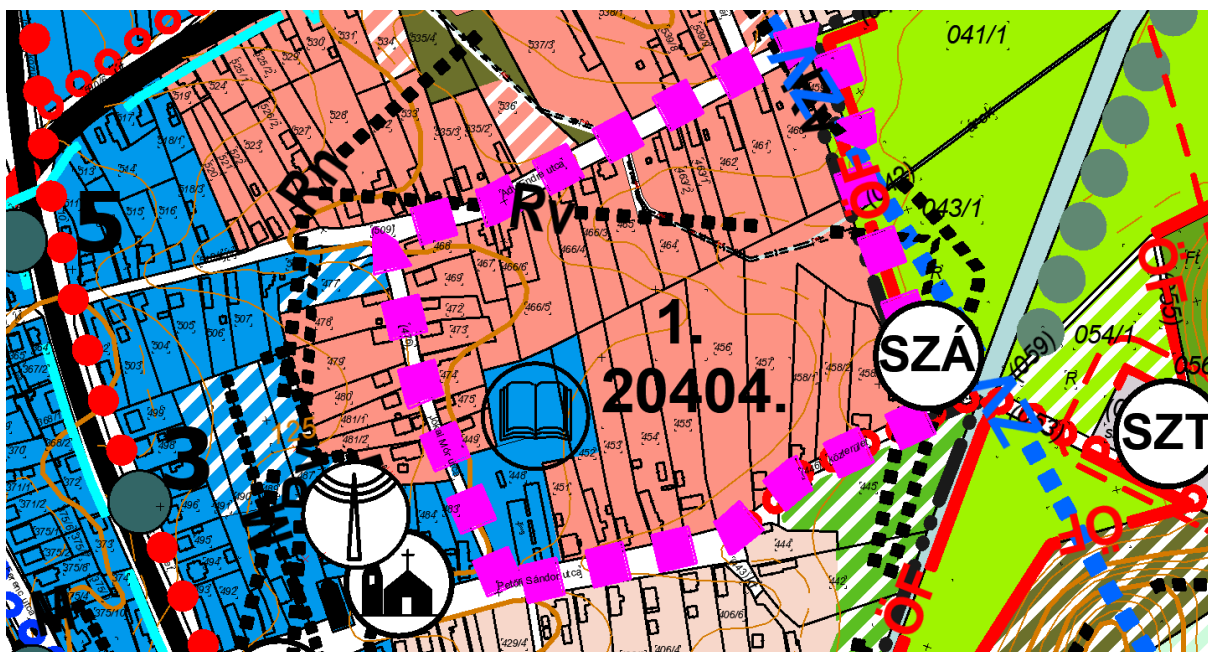
Ságvár községben szükségessé vált az óvoda bővítése mind épületileg, mint területileg. Az óvoda a Petőfi és Jókai Mór utca sarkán található, a 448 hrsz-ú ingatlanon. Építési övezeti besorolása településközpont vegyes terület, melyen belül a Vt4 építési övezet előírásai vonatkoznak rá: SZ, 25 %, 7,5 m, 3000 m². Minden oldalról kertvárosias lakóterület övezet (Lke4, Lke6 és Lke2) határolja. A Lke6 építési övezetben lévő 452 hrsz ingatlan hátsó része kerülne az óvoda telkéhez.

E terület alatt található a Belső-erőd megnevezésű védett régészeti lelőhely. A hatályos terv készítésnek idejében felmerült az, hogy az Ady Endre és Petőfi Sándor utcai telek végében, a még be nem épített területen feltárássra kerül az erőd és régészeti bemutató központot hoznak létre. Ennek érdekében a terület ugyan kertvárosias lakóterület övezetben maradt, de építési határvonallal, valamint ültetési kötelezettséggel korlátozásra kerültek az ingatlanok. Az óvoda bővítése is rálóg erre területre.

A módosítás keretében az Ady Endre – Jókai Mór – Petőfi Sándor utcák és a belterület határ által határolt tömbben az óvoda és annak bővítési területe Vt4 övezetbe kerül. Az elvi telekalakítási munkarészen látszik, hogy a 452 hrsz-ból visszamaradó terület nagysága nem éri el az Lke6 szerinti minimális 1200 m²-t. A Petőfi Sándor utca Lke4 építési övezetbe (O, 30 %, 5,5 m, 900 m²) kerül átsorolásra (7–9. ábra).

7. ábra: A módosítással érintett terület és környezete a hatályos településszerkezeti terven

8. ábra: A módosítással érintett terület és környezete a tervezett településszerkezeti terven

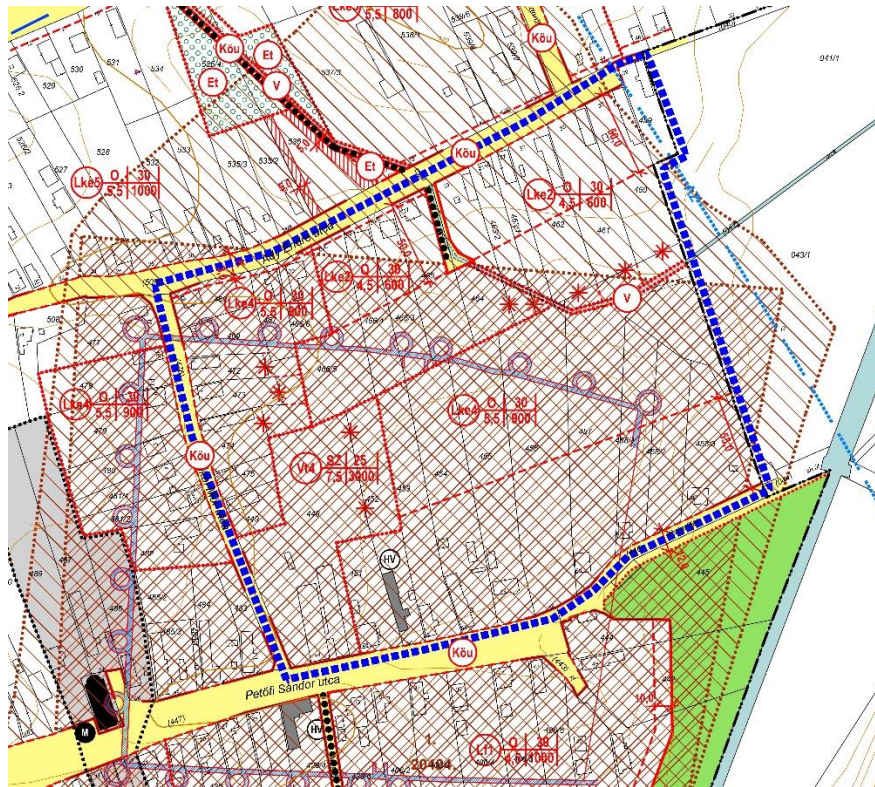
2.2. A módosítás hatása a régészeti örökségre

A módosítás önmagában ugyan nem jelent a korábban fennállónál nagyobb veszélyt a kiemelten védett régészeti lelőhelyre, de a terület beépítésre szánt kategóriába tartozása önmagában veszélyezteti a lelőhelyet. A módosítás tehát nem növeli, azonban fenntartja a veszélyeztetettséget.

Külön problematikus, hogy a lelőhelyen bármilyen földmunka esetén úgynevezett régészeti emlékek előbukkanására lehet számítani. Ehelyütt érdemes tisztáznunk a régészeti emlék fogalmát: régészeti emlékek a régészeti örökség ingatlanelemét nevezzük (Kötv. 7. § 28. értelmező rendelkezése). A vonatkozó jogszabály alapján az eredeti összefüggéseiben megmaradt régészeti emlék esetében az elsődleges cél, hogy helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrizhető legyen (Kr. 21. § (3) bek. c) pontja). A feltárás során eredeti összefüggéseiben megmaradt régészeti emlék előkerülését a feltárást végző intézmény három napon belül köteles bejelenteni a hatóságnak, valamint megelőző feltárás esetén értesíteni a beruházót. A bejelentett régészeti emlék megtartására a feltárást végző intézmény javaslatot tehet a hatóságnak. Ebben az esetben a régészeti emlék elkerüléséről vagy helyszíni megtartásáról, kezeléséről, valamint a szükséges állagmegőrző intézkedésekről a hatóság húsz napon belül dönt. Ha a régészeti emlék megelőző feltárás során került elő, és a hatóság határozata alapján azt a helyszínen kell megőrizni, **a beruházás során a műszaki tervezésnek és a kivitelezésnek tekintettel kell lennie az emlék megőrzésére** (Kr. 46. § (1)–(3) bek.).

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy szakirodalmi adatok (pl. Tóth 2009, 73) alapján a késő római kori belső erődökben jellemzők a nagy kiterjedésű beépítetlen területek, vagy legalábbis lazán elszórva eltérő tájolású épületek álltak bennük. Emellett a korábbi ságvári feltárások tapasztalata szerint több épület kőanyagát kitermelték az elmúlt évszázadokban, és már csak a falkiszedés helye bizonyítja egykori létezésüket. Előfordulhat tehát, hogy éppen az óvoda bővítési területén nincs, vagy már nincs régészeti emlék a föld alatt. Ennek kimutatására ma már hatékony roncsolásmentes felszíni geofizikai módszerek állnak rendelkezésre, mint a

magnetométer és a talajradar. Régészeti emlékek (föld alatti épített örökségi elemek) kimutatására az utóbbi lehet hatékonyabb.

9. ábra: A módosítással érintett terület és a belső erőd a tervezett belterületi szabályozási terven

3. RÉGÉSZETI ÉRTÉKVÉDELMI TERV

3.1. Elsődleges iránymutatás tekintettel a jogszabályokra

A Ságvár, Belső erőd nevű (20404) kiemelten védett régészeti lelőhely a beépítésre szánt területfelhasználási kategóriába tartozással veszélynek van kitéve, mert a földmunkával járó beruházások a lelőhely részleges állapotromlásának lehetőségét vetik fel. **A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti** (Kötv. 13. § (1)). **A földmunkával járó beruházással el kell kerülni a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyet** (Kr. 21. § (3) bek. a) pontja), valamint az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emléket (Kr. 21. § (3) bek. c) pontja).

3.2. Javaslat geofizikai kutatásra már a beruházás tervezési fázisában

Az esetlegesen helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emlékekre tekintettel az óvodabővítés tervezésének kezdeti fázisában javasolt a bővítéssel érintett terület geofizikai (elsősorban talajradaros) felmérését elvégezni. A talajradar ugyanis alkalmas a föld alatti épített örökség kutatására, így információkkal szolgálhat arról, hogy a bővítéssel érintett területen várható-e régészeti emlékek, azaz épített örökségi elemek, amelyek helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendők. Amennyiben a bővítéssel érintett

területen régészeti emlékek (épített örökségi elemek) rejlenek, a tervezés során számolni kell velük, a terveket azokra tekintettel kell elkészíteni/módosítani.

3.3. Információk a beruházás előtt/közben esedékes régészeti feladatellátáshoz

Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyen a hatóság örökségvédelmi engedélye szükséges minden 30 cm-t meghaladó földmunkához, tereprendezéshez, depó, feltöltés, töltés létesítéséhez (Kr. 53.§ (1) bek. a) pontja). A hatóság az engedélyt megtagadja, ha a tervezett tevékenység következtében a lelőhely megsemmisülne vagy részleges állapotromlása következne be (Kr. 53. § (4)). Földmunkával járó építési munkálatok esetén a beruházás engedélyeztetése vagy bejelentése során a hatóság (Somogy Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Örökségvédelmi Osztálya) is részt vesz az eljárásban és előírja a megelőző feltárás valamilyen formájának teljesítését (próbafeltárás, teljes felületű feltárás vagy régészeti megfigyelés). A 30 cm-nél mélyebb rétegeket érintő földmunkákra kizárólag a megelőző feltárás előírt formájának teljesítése mellett/után kerülhet sor. A megelőző feltárás költségeit annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált (Kötv. 19. § (3)). A megelőző feltárás (régészeti megfigyelés, próbafeltárás, teljes felületű feltárás) hatósági áraitól a Kr. „A régészeti feladatellátás költségeire alkalmazható legmagasabb hatósági árak” című 8. mellékletéből lehet tájékozódni (interneten: <https://net.iogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800068.kor>).

A fentiekre tekintettel már a beruházás tervezési szakaszában folyamatos egyeztetés javasolt a hatósággal (Somogy Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Örökségvédelmi Osztálya, cím: 7400 Kaposvár, Nagy Imre tér 1., tel.: 82 502-890, 795-932), valamint a gyűjtőterületén érintett vármegyei hatókörű városi múzeummal (Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeum, 7400 Kaposvár, Fő u. 10., tel.: 06 82 314-011, e-mail.: somogyiregeszet@gmail.com , titkarsag@smmi.hu).

4. ÖSSZEFOGLALÁS

Az óvoda bővítését településrendezési szempontból előkészítő területfelhasználási módosítás önmagában nem jelent a korábban fennállónál nagyobb veszélyt a Ságvár, Belső erőd (20404) nevű kiemelten védett régészeti lelőhelyre, de a veszélyeztetettség állapotának fennmaradását eredményezi, mert a bővítés földmunkái a lelőhely részleges állapotromlásának veszélyét idézik elő.

A ságvári késő római belső erőd kiemelten védett lelőhely, ami azt jelenti, hogy kivételes tudományos jelentőséggel, és országos, valamint nemzetközi szempontból egyaránt kiemelkedő fontossággal bír. A jogszabályi előírások szerint a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti, és a földmunkával járó beruházással el kell kerülni a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyet.

Különösen a helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emlékekre (föld alatti épített örökségi elemekre) tekintettel az óvodabővítés tervezésének kezdeti fázisában

javasolt a bővítéssel érintett terület geofizikai (elsősorban talajradaros) felmérését elvégezni. Amennyiben a bővítéssel érintett területen régészeti emlékek (épített örökségi elemek) rejlenek, a tervezés során számolni kell velük, a terveket azok megőrizhetőségére tekintettel kell elkészíteni/módosítani.

A ságvári római belső erőd védetté nyilvánított területén a hatóság örökségvédelmi engedélyre szükséges minden 30 cm-t meghaladó földmunkához és tereprendezéshez. A hatóság az engedélyt megtagadja, ha a tervezett tevékenység következtében a lelőhely megsemmisülne vagy részleges állapotromlása következne be. A 30 cm-nél mélyebb rétegeket érintő földmunkákra kizárólag a megelőző feltárás hatóság által előírt formájának teljesítése mellett/után, a hatóság engedélyével kerülhet sor.

A fentiekre tekintettel már a beruházás tervezési szakaszában folyamatos egyeztetés javasolt a hatósággal (Somogy Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Örökségvédelmi Osztálya), valamint a gyűjtőterületén érintett vármegyei hatókörű városi múzeummal (Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeum).

NYILATKOZAT A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY ELKÉSZÍTÉSÉRE VALÓ JOGOSULTSÁGRÓL

Alulírott dr. Szücsi Frigyes régész nyilatkozom, hogy a 439/2013. (XI.20.) Korm. rendelet 5. § (2) bekezdése szerinti előírásoknak megfelelek, valamint a 10. § szerinti szakértői nyilvántartásban szerepelek.

Okleveles régész szakképesítést igazoló okirat száma: ELTE-BTK-0144/2012

Szakértői nyilvántartási szám: 16-003

A Ságvár község településrendezési eszközei 6. számú módosítási igényeihez készült örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésében tervezett megoldások megfelelnek az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

Bakonykúti, 2024. szeptember 21.

dr. Szücsi Frigyes
régész, örökségvédelmi szakértő